

aldaar. De redacteuren van de jubileumbundel hebben de titel van hun boek aan die krantenkop ontleend. In de bundel geeft Van den Heuvel als voorzitter van het SIG zijn visie op discipline en instituut. Vervolgens beschrijft IJzerman vijftig jaar geschiedenis. Prominente Groningers, merendeels hoogleraren, zijn verder in de bundel met resultaten van hun werk vertegenwoordigd. Ik noem enkele voorbeelden. Bouman over het generatieprobleem. Gadourek over 'absences and well-being of workers'. Ellemers over verzuiling. Lindenberg over modellenbouw en verklaring. Harmsen over sociale bewegingen. Stokman over grafenanalyse. Van den Heuvel over ouderen. Mach en Peschar over onderwijs.

Voor Groningers en anderen is de bundel bruikbaar als een verzameling van tot nu toe her en der verspreide publikaties. Daarenboven is de bundel interessant als portret van een sociologisch instituut uit de woelige jaren rond de Tweede Wereldoorlog, de universitaire omwentelingen eind jaren zestig en begin jaren zeventig en de taaië strijd nadien om te overleven ondanks inkrimpingen en bezuinigingen. De opstellen staan grotendeels los van elkaar en wederzijdse literatuurverwijzingen ontbreken nagenoeg geheel. Net als in de meeste andere sociologische instituten (of soortgelijke netwerken) aan universiteiten in ons land hebben de hoogleraren en andere zware senioren elk hun eigen specialisme boven water gehouden en hun eigen groep van jongere medestanders om zich heen verzameld. Twee of meer hoogleraren per specialisme is een uitzondering. Een aantal 'kernen' van zwaargewichten plus medestanders, met een losse bundeling van die kernen, is nu eenmaal minder kwetsbaar dan een hecht instituut met een centrale visie of een beperkt aantal visies. Wij hebben het over een periode van 'groepsgebonden persoonssteun'. Een hoogleraar kreeg een positie en enige middelen om zich te bewijzen. Een Amerikaanse hoogleraar in de sociologie heeft onlangs treffend het verwerven van een professoraat als uitsluitend het verkrijgen van een 'jachtakte' gekarakteriseerd. Schoolvorming mag men bij een dergelijke opzet van 'sociologische instituten' uiteraard niet verwachten. Het is voor het SIG en andere universitaire sociologische vestigingen in ons land te hopen dat in de komende jaren de bunkers gaandeweg verlaten kunnen worden en samenwerking een minder gevaarlijke bezigheid wordt.

H.A. Becker

H.N. Plomp, Bedrijven en bedrijfsgezondheidsdiensten: Een studie naar het verloop en de determinanten van professionaliseringsprocessen in organisaties. (Dissertatie). VU uitgeverij, Amsterdam 1987, 277 p.

De dissertatie van Plomp heeft als ondertitel: 'Een studie naar het verloop en de determinanten van professionaliseringsprocessen in organisaties'. Deze pretentie wordt echter niet geheel waargemaakt. In feite bevat deze studie twee goede verhalen. Allereerst een verhaal over de professionaliseringstheorie die beknopt maar zeer helder is weergegeven, en die in het laatste hoofdstuk wordt gekoppeld aan de situatie van de bedrijfsgezondheidsdiensten (BGD's). De daaruit volgende conclusies en aanbevelingen zijn helder en lijken zinnig. Daarnaast bevat de studie een adequate beschrijving van de BGD's en van hun invloed op verschillende terreinen. Daarbij worden interessante relaties gelegd tussen bepaalde kenmerken van bedrijven en bedrijfssectoren enerzijds en de invloed van BGD's anderzijds. Los daarvan zijn overigens ook een aantal andere gevonden samenhangen interessant. Ik wijs bij voorbeeld op de bemoeienis van directeuren met bepaalde beleidsterreinen in sommige sectoren en het voorkomen van problemen op die terreinen.

Ik zal trachten aan te geven waarom het hier twee gescheiden verhalen betreft. Ten eerste is er dat over het proceskarakter van professionalisering. In het overzicht van de pro-

fessionaliseringstheorie dat door Plomp wordt gepresenteerd, komt vooral het procesmatige karakter van professionalisering naar voren: professionals trachten in interactie met relevante anderen handelings- en beoordelingsbevoegdheid op een bepaald terrein te verkrijgen. In het onderzoek bij de BGD's wordt echter een momentopname gepresenteerd met betrekking tot de resulterende handelings- en beoordelingsbevoegdheden op verschillende terreinen. Op welke wijze, dus via welk proces deze bevoegdheden tot stand zijn gebracht, komt niet aan de orde. De conclusie van Plomp dat dit onderzoek een ondersteuning biedt voor de theorie waarbij professionalisering wordt beschouwd als een interactieproces, mag naar mijn mening niet worden getrokken, hoewel die wel zeer aannemelijk is en uit het onderzoek ook niet het tegendeel blijkt.

Ten tweede is er het verhaal over de invloed van de individuele professional. In dit onderzoek hebben we te maken met *individuele professionals*. Uit het onderzoek blijkt dat er duidelijke verschillen zijn tussen beleidsterreinen en tussen bedrijven met betrekking tot de invloed van professionals. Dit wordt door Plomp gezien als een ondersteuning voor de professionaliseringstheorie die hij aanhangt. Toch moeten ook hier enige vraagtekens worden gezet bij de bewijsvoering. Zo gebruikt Plomp zogenaamde 'klankbordvariabelen' ('operationalisaties van de legitimatiebronnen die een belangrijke voorwaarde voor het verloop van professionaliseringsprocessen, c.q. betrokkenheid van de BGD, zijn) en toont aan dat deze een redelijke invloed hebben. Uitgaande van het procesmatige karakter van professionalisering is dit ook niet verwonderlijk. Maar vooral de 'bedrijfsklankbordvariabelen' (erkenning van deskundigheid, invloed en probleemgericht handelen en sociaal-gezondheidkundig klimaat) zijn mijns inziens niet zonder meer onafhankelijke variabelen (voorwaarden), maar kunnen zelf in belangrijke mate gevolg zijn van het professionaliseringsproces. Dit soort processen hebben in het algemeen een circulair karakter, waardoor de eenvoudige causale relaties niet voorkomen. Verder geeft Plomp aan dat er sprake is van 'gunstige omstandigheden' in sommige bedrijven. Vooral als er sprake is van een 'ontwikkelingsregime' (in tegenstelling tot een beheersregime), en van 'beleidsgerichtheid' is de invloed van de professional groter. Beide betreffen echter variabelen waarop de professional meestal geen invloed heeft, dus kan deze bevinding niet dienen als bewijs van professionaliseringsprocessen op individueel niveau. Eerder zou hier gesproken kunnen worden van de ondersteuning van de contingentietheorie.

Het is in deze context dan ook niet verwonderlijk dat, zoals al aangegeven, Plomp in zijn aanbevelingen vooral wijst naar het collectieve niveau om de invloed van de BGD te vergroten. De individuele professional is dus 'onmachtig', zolang op collectief niveau de beroepsgroep de zaakjes niet voor elkaar heeft weten te brengen?

Ik heb in het voorgaande vooral aandacht besteed aan een aantal zwakkere punten van de dissertatie van Plomp. Hieruit mag niet de conclusie worden getrokken dat ik het geen waardevol werk vindt. In tegendeel, zoals al gezegd, vind ik het een goed leesbare en interessante studie. Het onderzoek bij de BGD's heeft echter slechts een geringe relatie met de theorie over professionalisering. Dit komt vooral door het ontbreken van informatie over het professionaliseringsproces binnen bedrijven en ook omdat, naar mijn mening, de collectieve processen op maatschappelijk niveau van veel grotere invloed zijn. Er is op individueel niveau ontegenzeggelijk een bepaalde ruimte, maar deze is beperkt. Het gebruik dat daarvan door individuele professionals wordt gemaakt, kan wellicht verklaard worden met behulp van professionaliseringstheorie, maar niet op grond van dit onderzoek bewezen worden.

T.P.W.M. van der Krogt